

לקדש עליו אף אם מצוי יין בעיר (אלהי רבה ערב, יג, ע"פ רמב"ם שבת כט, יז). ■ להלכה, שיכר נחשב חמר מדינה רק כשאין מצוי יין בעיר ועיקר שתיתם הוא שיכר (כרשב"ם וראב"ה) (משנ"ב שם, כד, וראה ביהא"ל שם ד"ה שמקדשין).

ודוקא שיכר נחשב חמר מדינה, כיון שהוא משקה חשוב, אבל מים שאינם חשובים, אינם נחשבים לחמר מדינה אף אם אין בעיר יין או שיכר (רשב"ם, ע"פ ביאור המשנ"ב רצו, י). ■ וכן נפסק להלכה (שו"ע שם, ב, וראה משנ"ב שם ובמהד' דרשו שם לענין שאר משקין).

ושמע מינה וכו', מבדיל והולך כל השבת כולו, ואין ראייה מאמימר שמותר להבדיל כל השבוע, שהרי אממר הבדיל ביום ראשון, ומה שאמרו בגמ' 'מבדיל והולך כל השבת כולו', משום שלהלכה מותר להבדיל כל השבוע ולא רק ביום ראשון (תוס'). ויש גורסים 'מבדיל והולך כל היום כולו', אולם גם לגירסא זו, אין ראייה מהגמ' שמבדילים רק ביום ראשון ולא במשך השבוע, שיש לומר שנקטו כן משום שאמימר הבדיל ביום ראשון, כך שאין להוכיח ממעשה זה שמותר להבדיל גם במשך השבוע (ח' הר"ן; רבינו דוד).

מהו לקדושי אשיכרא, במקום שאין מצוי יין, והשכר הוא חמר מדינה (רא"ש י, יז, בדעת רשב"ם, אולם ראה רש"י). ויש מפרשים, שהספק הוא האם מקדשים על שיכר שאינו חמר מדינה, אבל אם הוא חמר מדינה, ודאי שמקדשים עליו (תוס' לעיל קו, ב ד"ה מקדש, רא"ש שם).

כשם שאין מקדשין עליו כך אין מבדילין עליו, ולאמימר שסובר לעיל בסמוך שמבדילים על חמר מדינה, הוא הדין שמקדשים עליו (מגיד משנה שבת כט, יז, בדעת יש מן הגאונים, אולם ראה תוס' לעיל קו, ב ד"ה מקדש, שקידוש חמור מהבדלה). ויש סוברים, שגם לאמימר אין לקדש על חמר מדינה, כיון שיכול לקדש על פת, ולא התיר אלא להבדיל על חמר מדינה, כיון שאין מבדילים על פת (מגיד משנה שם, בדעת הרמב"ם והר"ן גיאות). ויש שסובר, שאף שמעיקר הדין אפשר לקדש על שיכר, מכל מקום בליל שבת טוב יותר לקדש על הפת, אבל ביום עדיף לקדש על שיכר מאשר על הפת, כיון שהקידוש ביום הוא רק 'בורא פרי הגפן' ואין בו ברכה נוספת, ונמצא שאם יקדש על הפת יבטל לגמרי את הקידוש (רא"ש י, יז, וראה עוד שו"ת הרא"ש כב, י, שעיקר קידוש היום הוא לשנות את סעודת השבת מסעודת חול, אולם ראה מג"א רפט, ד). ■ להלכה הובאו שלש הדעות (שו"ע א"ח ערב, ט), ולדינא, בליל שבת יש לקדש או על היין או על הפת [כיון שהראשונים נחלקו בזה והשו"ע לא הכריע בזה], אבל ביום, עדיף לקדש על שיכר מאשר על הפת [כהרא"ש] (משנ"ב שם, כז-כט).

רב אשכחיה רב הונא דקדוש אשיכרא, אף שהיה לו יין בעיר, משום שהיה השיכר חביב עליו (רשב"ם), ואף שלא היה חמר מדינה, ואף שלדעת רב לעיל אין מקדשים על שיכר אף שהוא חמר מדינה [לפירוש הרשב"ם שם (ראה ביאורנו לעיל ד"ה מהו)], מכל מקום על שיכר שהוא חביב אפשר לקדש [ולעיל מדובר בשיכר שאינו חביב עליו, ולכן אין מקדשים עליו] (דבר שמואל, אולם ראה מהרש"א ורש"י).

אין אומרים הבא כוס של ברכה לברך אלא על היין, ודוקא על שיכר שאינו חמר מדינה אין מברכים ברכת המזון, אבל אם הוא חמר מדינה אפשר לברך עליו, שהרי הבדלה טעונה כוס ככולי עולמא, ומכל מקום אפשר לעשותה על חמר מדינה, וכל שכן ברכת המזון שיש צד בגמ' להלן (קיד, ב) שאינה טעונה כוס (רא"ש י, יז). ■ וכן נפסק להלכה (שו"ע א"ח קפב, ב).

טעם מקדש וטעם מבדיל. ■ וכן נפסק להלכה (שו"ע א"ח רעא, ז, ו-רצט, ה).

מבדיל והולך כל היום כולו, עד סוף יום ראשון, ואינו מבדיל עד יום רביעי (תוס'), וללשון זו, לא תיקנו תשלומין להבדלה, והטעם שיכול להבדיל ביום ראשון אינו משום תשלומין, אלא משום שעיקר זמן ההבדלה הוא גם ביום ראשון, לפי שהיום הולך אחר הלילה (ח' הר"ן; מאירי תענית ל, ב. וראה רעק"א א"ח רצט, ו). ולפי זה, אם חל תשעה באב במוצאי שבת, אינו מבדיל במוצאי תשעה באב, אבל ללישנא קמא שיכול להבדיל עד יום רביעי, מבדיל על הכוס במוצאי תשעה באב (מהרש"א, ע"פ תוס'). ויש שסובר, שגם ללישנא בתרא מבדיל על הכוס במוצאי תשעה באב (בה"ג יג, ב), ואף שללשון זו לא תיקנו תשלומין להבדלה, היינו דוקא למי שהיה יכול להבדיל, שכיון שלא הבדיל בלילה וכל היום שלאחריו, נחשב כפושע וכמזיד, אבל בתשעה באב שאי אפשר להבדיל ביום ראשון, יש לו תשלומין עד יום רביעי כמו ללישנא קמא (ח' הר"ן). ויש שסובר, שגם ללישנא קמא שסוברת שאפשר להבדיל עד יום רביעי, אינו יכול להבדיל במוצאי תשעה באב, כיון שעיקר ההבדלה היא רק במוצאי שבת, וההבדלה במשך השבוע היא רק כתשלומין להבדלה של מוצאי שבת, ומכיון שבמוצאי שבת היה פטור מלהבדיל על הכוס, אינו חייב בתשלומין (ח' הר"ן בשם הרמב"ם), וראה קהילות יעקב ברכות טו).

■ שתי הלשונות הובאו להלכה (שו"ע א"ח רצט, ו), והעיקר להלכה שאפשר להבדיל עד יום רביעי, ואפילו אם טעם קודם הבדלה (רמ"א שם). ובמוצאי תשעה באב מבדיל, אפילו לפי הדעה שבשבת רגילה מבדיל רק ביום ראשון [ככה"ג] (שו"ע שם תקנו, א, ע"פ מג"א שם, ב).

ובת סוּת - לן מעונה, ולא אכל לפני הבדלה (רשב"ם). ואף שלעיל (קב, ב) מובאר, שמי שיש לו רק כוס יין אחת במוצאי שבת, יכול לאכול לפני הבדלה, היינו דוקא כשאנו מצפה שיביאו לו למחרת יין להבדלה, אבל אמימר ידע שיביאו לו למחרת יין להבדלה, ולכן היה אסור לו לאכול לפני הבדלה (תוס' ברכות נב, א ד"ה מניחו; רא"ש י, יז). ויש שפירש, שאכן מעיקר הדין מותר היה לו לאכול, אלא שהחמיר על עצמו (תוס' ברכות שם בתי השני, וראה בהגהות רא"מ הורו"ן שם שתמה, מדוע לא חשב לביטול סעודת מלוה מלכה). ■ להלכה, יש אומרים שאם אין לו יין מותר לאכול לפני הבדלה [כתי' השני בתוס'], ויש אומרים שאם מצפה שיביאו לו יין למחרת, אסור לאכול [כתי' הראשון בתוס'] (שו"ע א"ח רצו, ג, וראה משנ"ב שם, יט, שאם יביאו לו יין רק לאחר חצות היום יתכן שיש להקל), ויש להחמיר בזה, אם לא באדם חלוש שקשה עליו התענית (משנ"ב שם, כא, וראה שעה"צ שם, יט).

איתניא שיקרא, ולא נאמר כאן 'איתניא ליה שיכרא' [כפי שנאמר קודם], שהרי כבר אמר להם בשנה הקודמת שאינו רוצה להבדיל על שיכר, אלא הם הביאו שיכר לעצמם, כדי להבדיל כמנהגם (רש"י).

אמר אי הכי חמר מדינה הוא, ושיכר נחשב חמר מדינה רק כשאין מצוי יין בעיר (רשב"ם), ואם בשנה זו אין מצוי יין בעיר, מותר לקדש ולהבדיל על שיכר, אף אם בשאר השנים מצוי יין בעיר (תוס' רבינו פרץ [המובא במדריך] בשם רש"י). אך אם יש יין בעיר אלא שהוא ביוקר, אסור לקדש על שיכר (ראב"ה תקטז). ויש שסובר, שאם רוב שתיית אנשי העיר הזו הוא שיכר, מותר